

HANDREIKING

VOOR DE

(THUIS)LEERKRACHT

*Over onderwijs aan en begeleiding van DWS-leerlingen en andere
(hoog)begaafde leerlingen in de klas*

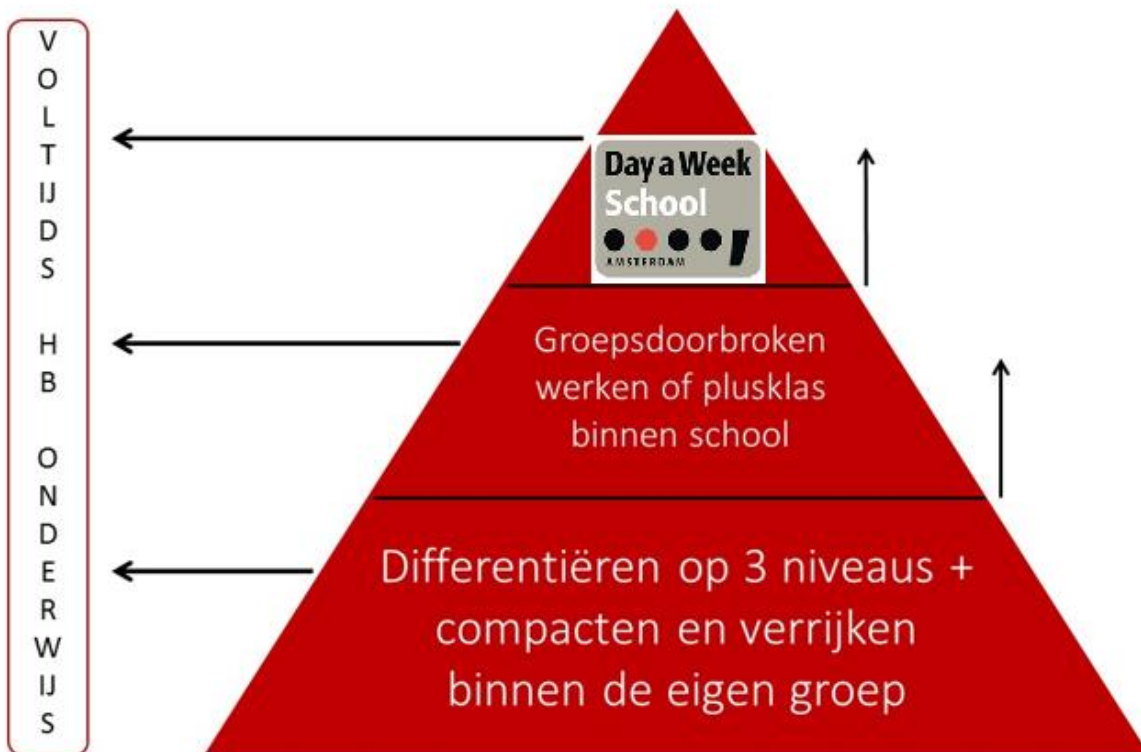
September 2020

Inleiding

Met deze handreiking willen we thuisleerkrachten handvatten bieden om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de cognitief talentvolle leerlingen in hun klas en specifiek in de omgang met de DWS-leerling(en). Allereerst wordt er ingegaan op passend onderwijs voor cognitief talent, vervolgens op het aanbod in de reguliere klas, en tenslotte op het versterken van samenhang tussen de reguliere klas en DWS.

1. Passend onderwijs voor cognitief talent

Binnen passend onderwijs is het belangrijk dat aan de onderwijsbehoeften van alle leerlingen wordt voldaan. Een trapsgewijze vorm van onderwijsaanpassingen voor cognitief talentvolle leerlingen kan als volgt in een schema worden weergegeven:

De onderwijsaanpassingen dienen te beginnen in de eigen, reguliere groep, waarbij er op minimaal drie niveaus wordt gedifferentieerd. Een deel van deze differentiatie bestaat uit aanbieden van alleen de noodzakelijke lesstof (compacten). Daarnaast is het van belang om per leerling en per vakgebied te kijken of dat voldoende is, of dat er nog meer moet worden geschraapt. De vrijgekomen tijd kan de leerkracht invullen met zinvol verrijkingsmateriaal, waarbij er niet sprake is van meer werk, maar vooral van ander werk. Ook specifieke aandacht voor leerdoelen en vaardigheden dient hier een plekje te krijgen.

Op het moment dat deze eerste stap binnen de groepen stevig is neergezet, kun je bepalen voor welke leerlingen dit aanpassingsniveau nog niet voldoende tegemoet komt aan hun onderwijsbehoeften. Voor deze leerlingen kan er binnen de school, groepsdoorbroken worden gekeken naar oplossingen. Zo kun je bijvoorbeeld kinderen uit verschillende groepen op gezette tijden aan een project laten samenwerken. Als dit formeel wordt opgezet, spreekt men meestal over een plusklas of verrijkgroep. Hierbij komen kinderen uit verschillende groepen, één tot een aantal uur per week samen en krijgen zij aangepast onderwijs van een gespecialiseerde leerkracht.

Als zo'n plusklas op een gedegen wijze binnen de school is opgezet, kan er vervolgens bepaald worden voor welke leerlingen dit niveau van onderwijsaanpassingen nog niet voldoende biedt. Er dient dan zowel gekeken te worden naar de mate van cognitieve uitdaging als naar sociaal-emotionele aspecten, zoals de aanwezigheid van voldoende ontwikkelingsgelijken, waarmee het zichzelf kan vergelijken, kan sparren en zich in kan herkennen. Voor deze leerlingen biedt een bovenschoolse voorziening, zoals Day a Week School, vaak een uitkomst.

Uiteindelijk is er ook een relatief kleine groep leerlingen dat ook hier nog niet genoeg aan heeft en alleen gebaat zal zijn bij een aparte onderwijsvoorziening voor hoogbegaafde leerlingen, op fulltime basis. De vraag naar deze voorziening is nog immer groeiend, maar zou in bovenstaand model mogelijk alleen nodig zijn voor de leerlingen die naast hun begaafdheid zeer specifieke behoeften hebben aan onderwijsaanpassingen en begeleiding, de zogenaamde dubbel-bijzondere leerlingen. Ook de uitzonderlijk begaafde leerlingen (bijvoorbeeld de top 1 promille) zouden hier een passende omgeving vinden.

Samenhang in een doorgaande lijn

Als stip op de horizon willen we hier omschrijven dat zowel het aanbod als het werken vanuit doelen idealiter een doorgaande lijn heeft en dat daarin de reguliere klas, de binnenschoolse plusklas én Day a Week School een samenhangend aanbod hebben. Op deze manier zijn de thuischool en DWS geen losstaande elementen, maar vormen zij voor de cognitief talentvolle leerlingen een samenhangend en passend onderwijsaanbod. Op pagina 8 lees je wat we nu al doen om dit voor elkaar te krijgen en wat jij kunt doen om daaraan bij te dragen.

2. Aanbod in de reguliere klas

Differentiatie

We gaan er vanuit dat er in de klas standaard op minimaal drie niveaus wordt gedifferentieerd. Veel methodes voorzien inmiddels in deze behoefte. Hoewel de meeste cognitief talentvolle/begaafde leerlingen bij alle vakgebieden in het 'hoogste' niveau zitten, zal er altijd per specifiek geval en vakgebied moeten worden gekeken naar wat wenselijk is.

Compacten

Voor de leerling die weinig instructie en verwerking nodig heeft om tot beheersing van doelen te komen, compact je de reguliere lesstof door hier een selectie van te maken. Hierbij bepaal je wat op dat moment zinvolle lesstof voor deze leerling is en wat er mag worden overgeslagen. Immers, zij kunnen vaak uit de voeten met minder uitleg, oefening en herhaling dan de methode biedt.

Compacten is enerzijds belangrijk voor leerlingen die de reguliere lesstof goed beheersen, maar anderzijds kan het ook voor mogelijk onderpresterende leerlingen een welkome onderwijsaanpassing zijn.

In het volgende overzicht zie je welke lesstof wél belangrijk is om aan te bieden en welke lesstof je mogelijk kunt schrappen:

Wel aanbieden	(Deels) schrappen
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Introductie van nieuwe elementen in de lesstof ✓ Interactieve lessen ✓ Opdrachten met probleemgericht karakter, gericht op inzicht ✓ Groepsgerichte activiteiten (samenwerken) ✓ Methodetoetsen ✓ Verrijkingstof vanuit de methode 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Herhalingsoefeningen ✓ Opdrachten gericht op reproduceren van kennis ✓ Remediërende oefenstof

Individueel compacten

Individueel compacten is gebaseerd op de leerbehoeften van de individuele leerling. Het gebeurt altijd op maat en is leerling-afhankelijk. Dat betekent dat je als leerkracht goed in de gaten dient te houden welk deel van de lesstof voor een bepaalde leerling kan worden geschrapt en welke (nog) niet. Een goede manier om dit te bepalen is om de leerling een methodetoets vooruit te laten maken (vooruit toetsen).

Schoolbreed compacten

Er zijn ook mogelijkheden tot schoolbreed compacten van de reguliere lesstof. Hierbij wordt het leerstofaanbod afgestemd op de leerbehoeften van een groep leerlingen met ongeveer dezelfde leereigenschappen. Je kunt hier bijvoorbeeld met twee leerlijnen (niveaus) werken, waarbij de eerste leerlijn bedoeld is voor de begaafde leerlingen en de tweede leerlijnen voor de hoogbegaafde leerlingen. Voordeel van schoolbreed compacten is dat er een eenmalige tijdsinvestering moet worden gedaan. Meer informatie over specifieke aandachtspunten voor het individueel compacten per vakgebied en over schoolbreed compacten vind je in het boek *Passend onderwijs voor begaafde leerlingen* (Sylvia Drent, Eleonoor van Gerven, 2012).

Overwegingen

Let er bij compacten op dat je bepaalde niet-vakinhoudelijke zaken meeweegt. Zo is het niet wenselijk dat een leerling steeds van zijn werk gehaald moet worden om weer even mee te doen. Daarnaast is het soms goed om de leerling mee te laten doen aan activiteiten die samen worden uitgevoerd, om het samenwerken te bevorderen.

Verrijken

Om leerlingen meer uit te dagen wordt verrijkingsmateriaal ingezet. Dit kan worden aangeboden in de tijd die vrijkomt doordat de reguliere lesstof in compacte vorm wordt aangeboden. Het is belangrijk dat verrijkingswerk niet méér van hetzelfde is, maar juist een beroep doet op het leren van andere vaardigheden dan de reguliere lesstof.

Zinvol verrijkingsmateriaal moet... (bron: SLO)

- ✓ een beroep doen op creativiteit
- ✓ open opdrachten bevatten
- ✓ een hoog abstractieniveau hebben
- ✓ een hoge mate van complexiteit hebben
- ✓ meerwaarde bieden ten opzichte van reguliere leerstof
- ✓ stimuleren tot een onderzoekende houding
- ✓ een beroep doen op de zelfstandigheid van de leerling
- ✓ een reflectieve houding uitlokken
- ✓ een beroep doen op metacognitieve vaardigheden
- ✓ uitlokken tot interactie

Belangrijk bij het aanbieden van verrijkingsmateriaal:

- ✓ stel eisen aan het werk
- ✓ maak het verrijkingsmateriaal verplicht
- ✓ laat het verrijkingsmateriaal terugkomen op het rapport
- ✓ bied de leerling voldoende begeleiding
- ✓ geef feedup, feedback en feedforward
- ✓ stimuleer het gebruik van verschillende (denk)strategieën
- ✓ beoordeel niet alleen het product, maar zeker ook het proces!

Zoals hierboven omschreven is het van belang dat je uitleg, begeleiding en feedback geeft, zowel het product als het proces beoordeelt en deze beoordeling ook rapporteert.

De leerling heeft dan ook het gevoel dat het verrijkingswerk dat hij verricht serieus genomen wordt.

In bijlage 1 vind je een lijst met verrijkingsmateriaal dat wij per vakgebied aanraden.

(Meer verrijkingsmateriaal vind je op www.talentstimuleren.nl)

Hogere orde denken aan de hand van de Taxonomie van Bloom

Op relatief eenvoudige wijze kun je vragen en opdrachten voor leerlingen aanpassen naar een hoger denkniveau. In de taxonomie van Bloom (zie bijlage 2) vind je de drie lagere en de drie hogere denkniveaus. Bij de drie hogere denkniveaus gaat het er om dat je de leerling stimuleert om te **analyseren**, te **evalueren** of te **creëren**.

Voorbeeld 1

Een opdracht binnen het thema 'sprookjes' kan op een laag denkniveau zijn: "Noem vijf verschillende sprookjes en beschrijf van één sprookje hoe het verhaaltje gaat in maximaal 10 zinnen". Als we deze opdracht naar een hoger denkniveau tillen, vragen we bijvoorbeeld: "Vergelijk 3 sprookjes naar keuze met elkaar, noteer alle overeenkomsten en verschillen. Schrijf daarna een eigen sprookje, waarin alle gevonden overeenkomsten verwerkt zijn".

Voorbeeld 2

Een opdracht binnen het thema '*planeten*' kan op een laag denkniveau zijn: "Benoem alle planeten in ons zonnestelsel en beschrijf daarbij voor iedere planeet de afstand tot de aarde en de zon". Als we deze opdracht naar een hoger denkniveau tillen, vragen we bijvoorbeeld: "Ontwerp een leefomgeving voor de mens op één van de planeten in ons zonnestelsel. Beschrijf onder andere hoe zij aan zuurstof en eten komen, hoe zij daar terecht komen en hoe zij contact kunnen onderhouden met de mens op aarde".

Versnellen

Voor enkele leerlingen is het wenselijk dat zij versnellen. Versnellen kan op verschillende manieren, bijv.:

- ✓ Binnen één specifiek vakgebied sneller door de stof
- ✓ Vervroegde instroming in groep 1
- ✓ Tussentijdse doorstroom ("een klas overslaan")
- ✓ Vervroegde uitstroming (van groep 7 naar het V.O.)

Om tot een gedegen beslissing te komen of versnellen wenselijk is, kan bijvoorbeeld gebruikgemaakt worden van het instrument 'Versnellingswijzer', zie <https://talentstimuleren.nl/onderwijs/primair-onderwijs/hulpmiddel/3613-versnellen-zonder-drempel>

3. Belangrijke leerkrachtvaardigheden

Zoals je in het vorige hoofdstuk hebt gezien, is het aanpassen van de leerstof een belangrijk element in de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen. Echter, de mate waarin genomen onderwijsaanpassingen succesvol zijn, wordt grotendeels bepaald door de houding van de leerkracht. Vanuit de literatuur en op basis van onze ervaringen met DWS-leerlingen, blijken in de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen, de volgende attitudes en leerkrachtvaardigheden van belang te zijn:

1. Positieve en betrokken houding ten opzichte van (hoog)begaafdheid

Het aannemen van een actieve en onderzoekende houding om begaafdheid te kunnen signaleren en te erkennen

2. Goed klassenmanagement

Waardoor er in de organisatie ruimte ontstaat voor het geven van feedback en begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen

3. (Zelf-)kritisch zijn

Je eigen leerkrachtgedrag kunnen evalueren, toe durven geven als je iets niet weet, zelf leerdoelen stellen, etc.

4. Flexibel opstellen

Methoden los durven laten, kunnen compacten, lesstof kunnen aanpassen, bijvoorbeeld door het inzetten van 'hogere orde denkvragen' (zie bijlage 2)

5. Coachen vanaf de zijlijn

Leerling meer eigen verantwoordelijkheid geven, autonoom maken en bewust strategieën aanleren

6. Oprecht en open zijn

Zorg ervoor dat je gedrag zoveel mogelijk een afspiegeling is van je gedachten. Hier zijn (hoog)begaafde leerlingen extra sensitief voor

7. Bieden van een uitdagende, betekenisvolle leeromgeving

Zelf nieuwsgierig en creatief (durven) zijn, bijvoorbeeld in de ontwikkeling van voldoende en zinvol materiaal en in het actief stimuleren van snel en complex denken

8. Betrokken zijn bij ouders van (hoog)begaafde leerlingen

(H)erkennen van mogelijke (thuis)problematiek, omgaan met kritisch doch betrokken ouders.

Waarschijnlijk is er geen leerkracht te vinden die op al deze facetten uitblinkt. Het is echter wel van belang om je bewust te zijn van deze elementen, zodat je jezelf, waar nodig, nog verder kunt ontwikkelen.

4. Samenhang tussen de reguliere klas en DWS

Samenhangend aanbod vanuit (persoonlijke) doelen

Op DWS wordt gewerkt aan vier doelgebieden: 'Hoe denk ik'; 'Hoe leer ik?'; 'Hoe werk ik samen?' en 'Hoe zie ik mezelf?'. In 2019 zijn hierbij nieuwe en inspirerende doelen opgesteld, gebaseerd op de DVO (SLO, 2017) en op Skillis (CED, 2018), zie bijlage 4. Dit zijn vakoverstijgende doelen gericht op het oefenen en ontwikkelen van vaardigheden. Het worden ook wel groeidoelen genoemd. Ook in reguliere klassen wordt in meer of mindere mate vaak al aandacht besteed aan deze vaardigheden. Er lijken zodoende voldoende kansen om een vaardigheid te oefenen in zowel de DWS-klas als de reguliere klas en zo meer samenhang aan te brengen in het gecombineerde aanbod.

We denken dat dit het zinvolst is wanneer een leerling gemotiveerd is om met een vaardigheid te oefenen en deze zelf kiest. We noemen dat een persoonlijk doel van de leerling. Op DWS is het onderdeel van het programma dat de leerlingen met alle doelen in aanraking komen en een persoonlijk doel kiezen.

Werkwijze persoonlijke doelen

Leerlingen maken tijdens de DWS-lessen kennis met deze doelen. In maart reflecteren de leerlingen op alle doelen en kiezen ze een persoonlijk doel waar ze langere tijd aandacht aan willen besteden. Dit leggen de leerlingen vast in hun digitale groeirapport (het groeirapport bevat o.a. 'mijn doelkaart'). De ouders en thuisleerkracht(en) van de leerling worden op de hoogte gesteld van het persoonlijke doel dat is gekozen door de leerling.

We verwachten dat je als thuisleerkracht een (kind)gesprek voert met de DWS-leerling.

Hierbij een aantal tips:

- ✓ Bij een kindgesprek is het belangrijk dat er rust en tijd is om de leerling aan het woord te laten. Dit lukt het best wanneer de thuisleerkracht open vragen stelt vanuit nieuwsgierigheid en zonder oordeel.
- ✓ Er kan bijvoorbeeld gevraagd worden waarom het doel gekozen is, wat de leerling hoopt te bereiken, wat al goed gaat en wat er nog lastig is.
- ✓ Waar mogelijk kan samen worden nagegaan of het wenselijk is om ook in de reguliere klas aandacht te besteden aan het persoonlijke doel. Dit kan door tijdens een kindgesprek te vragen hoe de leerling met het doel wil oefenen, wie of wat daarbij kan helpen, of er nu al iets gedaan wordt wat helpend is en of de leerling ook in de reguliere klas wil oefenen met het doel (op welke momenten en met welke hulp).
- ✓ Afspraken die vervolgens gemaakt worden kun je samen vastleggen in een kindplan.
- ✓ Zoek contact met de DWS-leerkracht als je behoefte hebt aan meer informatie of suggesties.

We denken op deze manier een start te kunnen maken met een meer samenhangend en passend onderwijsaanbod voor de leerling. We horen graag terug wat je ervaring is en welke ideeën je hebt om de samenhang verder te versterken.

Overige manieren om de samenhang te versterken

Ruimte voor inbreng in eigen klas

De DWS-leerling is een hele dag per week uit de klas. Dit vraagt om gerichte en specifieke aanpassingen van het lesprogramma. Hierbij een aantal tips:

- ✓ Vraag de dag nadat de leerling naar DWS was hoe hij/zij het heeft gehad. Kijk samen naar het thuisvel en bepaal samen of daar activiteiten tussen staan die ook in de thuishklas uitgevoerd kunnen worden. Dit kan met een klein groepje of met de gehele groep
- ✓ Laat de leerling (eventueel samen met andere DWS-leerlingen) de activiteit voorbereiden en in de groep uitvoeren.
- ✓ Het huiswerk dat de leerling vanuit DWS meekrijgt kan eventueel ook in de thuishklas worden gemaakt. Vraag aan de leerling of dit wenselijk is.

Voorbeelden van transfer

Het is wenselijk dat er een transfer ontstaat van de kennis, vaardigheden en lesmateriaal dat op DWS is ontwikkeld en aangeboden, naar de deelnemende thuishscholen. Voorbeelden van manieren waarop je als thuisleerkracht deze transfer kunt bevorderen zijn de volgende:

- ✓ Laat de leerling zijn/haar DWS-product presenteren in de thuishklas
- ✓ Zoek samen met de DWS-leerling een toepasselijke DWS-activiteit uit en voer deze (eventueel samen met de leerling) uit in de thuisgroep
- ✓ Laat de DWS-leerling een DWS-activiteit voorbereiden, om vervolgens uit te voeren in de plusgroep of in een kleine groep begaafde kinderen op de thuishschool.
- ✓ Zet regelmatig een lesactiviteit in uit de lesklappers (deel 1, 2, 3 of 4). Dit kan in de bovenbouwgroepen van de thuishschool. De lesklappers zijn op alle deelnemende scholen aanwezig, fysiek en digitaal.

Aanpassen reguliere schoolwerk

- ✓ Onze ervaring is dat het succesvol werkt wanneer de leerkracht en leerling samen alle aanpassingen en afspraken verwerken in een kindplan. Betrek de leerling zelf ook bij het maken van een persoonlijk (kind)plan. Meer informatie over het opstellen van een kindplan vind je in Pameijer (2010).
- ✓ Kijk naar mogelijkheden om de DWS-lesdag in te vullen met vakken die voor de specifieke leerling(en) minder relevant zijn, zoals technisch lezen. Relevantere vakken, zoals bijvoorbeeld geschiedenis of begrijpend lezen, kunnen beter worden ingepland op de andere lesdagen, zodat de leerling dit niet hoeft te missen.
- ✓ Zorg ervoor dat de leerling de gemiste lesstof (meestal in compacte vorm) inhaalt. Bepaal *samen met de leerling* welk deel van de stof daarbij essentieel is en welk deel van de stof kan worden overgeslagen.

Ter afsluiting

Wij hopen dat deze handreiking voldoende handvatten biedt om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van je cognitief talentvolle en (hoog)begaafde leerlingen en in de omgang met je DWS-leerling(en). Meer informatie over het programma vind je op www.dayaweekschool.nl. Hier vind je ook de gegevens van de DWS-leerkrachten en -contactpersonen in jouw regio. Wij zijn tevens te volgen op twitter via @dayaweekschool.

Literatuur en verwijzingen

- Boer, E. de en Booy, N. (2010). Excellentie in ontwikkeling, handreiking (hoog)begaafdheid. KPC groep
- Bronkhorst, E., Drent, S., Hulsbeek, M., Steenbergen-Penterman, N. & Veer, M. van der (2009). Compacten van taal, SLO
- Drent, S., Gerven, van, E. (2012) Passend onderwijs voor begaafde leerlingen. Uitgeverij van Gorcum
- Pameijer, N., Beukering, T van, Lange, S. de (2009). Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam. Uitgeverij Acco.

Bijlage 1

Suggesties voor verrijkingsmateriaal in de klas

Rekenen

- Rekeningjager (Zwijsen)
- Plustaak rekenen (Delubas)
- Kangoeroe Rekeningjagers (Abimo)
- Somplex(tra) (MHR)
- Vierkant voor wiskunde/ Sikkepitt (<https://www.vierkantwinkel.nl/>)
- Rekenmeesters (ThiemeMeulenhoff)
- Topklassers rekenen en wiskunde (ThiemeMeulenhoff)
- Denken in getallen (Eduforce)
- Rekenkundig (Eduforce)

Taal

- Plustaak taal/lezen en begrijpend lezen (Delubas)
- Slimme taal: Kranten en tijdschriften (SLO)
- Slimme taal: Kinderliteratuur (SLO)
- Villa Alfabet met Villa Verdieping (Maretak)
- Plustaal (onderdeel van de methode Taalactief - Malmberg)
- Taalmeester (ThiemeMeulenhoff)
- SUPER Denkwerk (Bekadidact)
- Leeskrakers 1 en 2 (Schoolsupport)
- Cryptologisch 1 en 2 (Kinheim)
- Taaltrein A t/m E (Kinheim)
- Literatuur en Creatief schrijven (Eduforce)
- Denken over Taal – groep 3 t/m 8 (Eduforce)

Vakoverstijgend en creatief denken

- Verrijkingslessen uit Vooruit (CBO Nijmegen, uitgeverij Kluwer)
- Het Grote Vooruitwerkboek Boek 1, 2 en 3 (CBO Nijmegen, uitgeverij Kluwer)
- www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.nl (van Minka Dumont)
- Topklassers: Cultuur/Wetenschap/Vreemde talen
- Doorzetters: Peter de Grote / Walt Disney (Eduforce)
- Kunstgeschiedenis: de Oudheid / - de Middeleeuwen (Eduforce)
- Breintrein Eureka (breinbrekers) (Kinheim)
- Sprookjes en Fabels (Kinheim)
- Evolutie (Kinheim)
- Outside the Box – Molly Potter (Schoolsupport)
- Het grote Vindingrijkboek en Het ideeëntoestel – David vd Kooij (Edupub.nl)

Digitaal lesmateriaal

- www.acadin.nl
- www.plannex.nl
- www.webquests.nl
- www.proefjes.nl
- <http://meesterharald.yurls.net>
- <https://online-learning.tudelft.nl/courses/scratch-programmeren-voor-kinderen/>
- <https://www.dedigitaletopschool.nl/>
- <http://www.codeuur.nl/lesmateriaal>
- <https://ootechniek.nl/>
- <https://www.iederkindeentalent.nl/lesmateriaal/>
- <http://scratch.mit.edu/>
- <http://www.khanacademy.nl/>
- <https://www.nemosciencemuseum.nl/nl/onderwijs/primair-onderwijs/lesmateriaal-po/>

Verrijkingstools

- **TASC-model** (stappenplan om aan een project te werken, zie <https://www.tascwheel.co.uk/>)
- **Taxonomie van Bloom** (over het 'hogere orde denken'), zie <https://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom>
- **Denkhoeden** van de Bono (discussieperspectieven)
- **Denksleutels** van Tony Ryan (tool om kritisch, creatief en analytisch denken te stimuleren)

Een aantal interessante websites

- www.dayaweekschool.nl
- www.hetabc.nl/begaafdheid
- www.talentstimuleren.nl
- www.hoogbloei.be
- www.rcsw.nl/maatwerk-opleidingen/ritha
- www.hettalentlab.nl
- www.hb-in-zicht.nl
- <http://blink-uit.nl>
- www.novilo.nl
- www.slimeducatief.nl
- www.festivalvantalent.nl
- www.gekendtalent.nl/
- www.het-talent.nl/
- www.amosonderwijs.nl/amosunig
- www.symbaloo.com/mix/hbstart
- www.slimbegaafd.nl
- www.phi-lab.nl
- www.hoogbegaafdheidstelefoon.nl
- www.dednkrs.nl

- www.brightkids.nl
- <http://ontwikkelingsvoorsprong.info>
- www.breinsteyn.nl
- www.hiq.nl
- <https://makereducation.nl/>
- www.deverrijking.com
- <http://iederkindeentalent.nl/>
- www.talento.nu/
- www.hobega.nl/

Ook de inzet van **denkspellen** waarbij de geluksfactor kleiner is dan de factor ‘behendigheid en inzicht’ en er specifieke vaardigheden (zoals de executieve functies) worden gestimuleerd, wordt aangeraden. Hier een lijst met in DWS beproefde denkspellen:

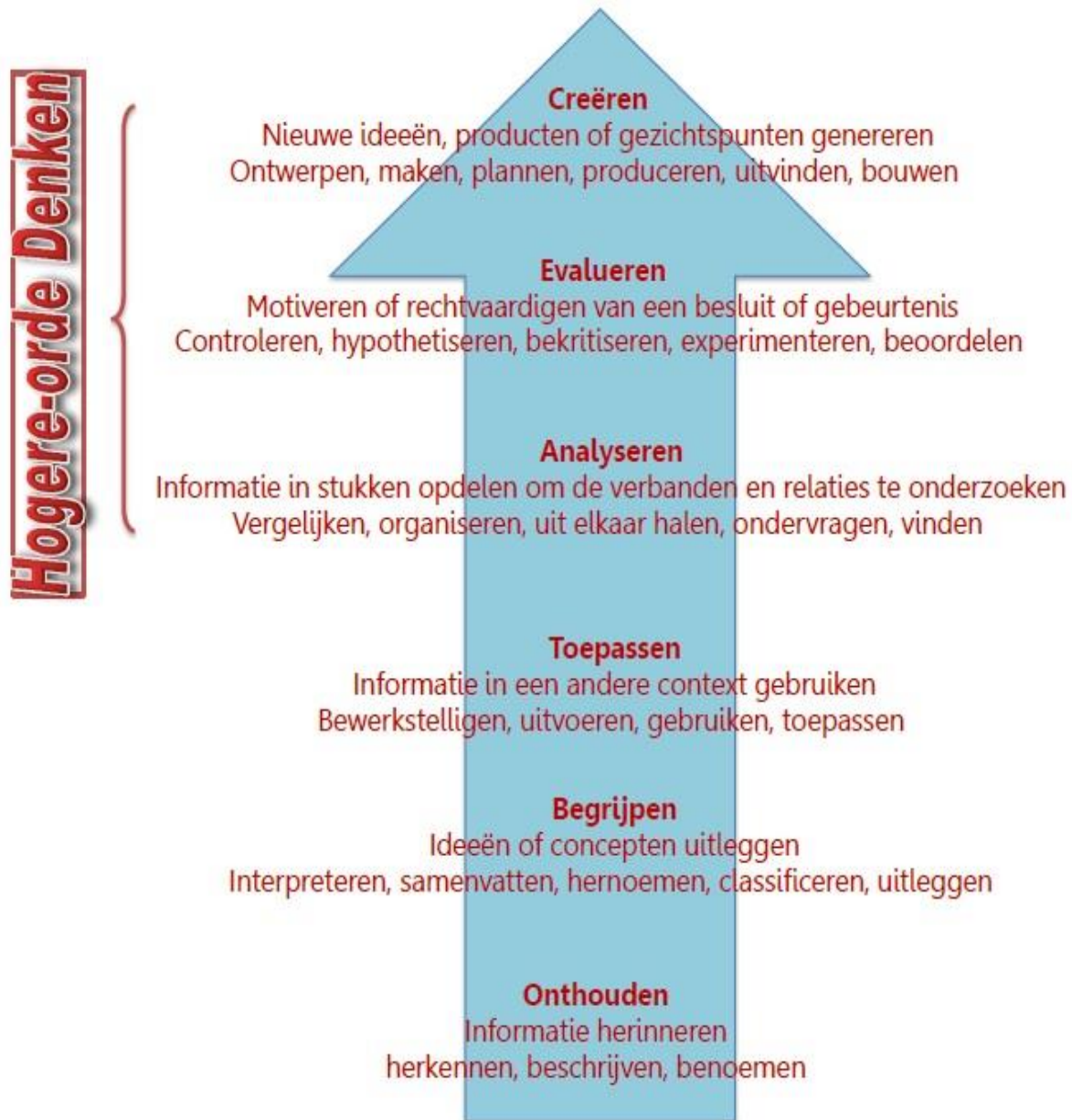
Uitdagend (bord-)spelmateriaal

Ruimtelijk inzicht, strategie, creatief en logisch denken

- Qwirkle of Qwirkle Cubes
- Tantrix
- Khet 2.0
- Laser Game
- Castle Logix
- Tricky Tower
- Set
- Swish
- Rood Wit Blauw
- Chocolate Fix
- 845 combinations game
- IQ Puzzler / Twist / Splash / XOXO / focus / Blox / Candy / Link / Fit / Cabin / Stars
- Tridio en Tridio-C
- Vlotte Geesten (1 en 2)
- Pentago
- Patchwork
- Machi Koro
- Rollercoaster Challenge
- Gravity maze
- The Game
- Azul
- The Mind
- Dixit (plus uitbreidings-sets)
- Creationary
- Concept
- Expeditie Moendoes, zie <http://dejongeakademieonwheels.nl/bestel-het-spel>
- Mount Everest Game (Coöperatief spel)

Bijlage 2

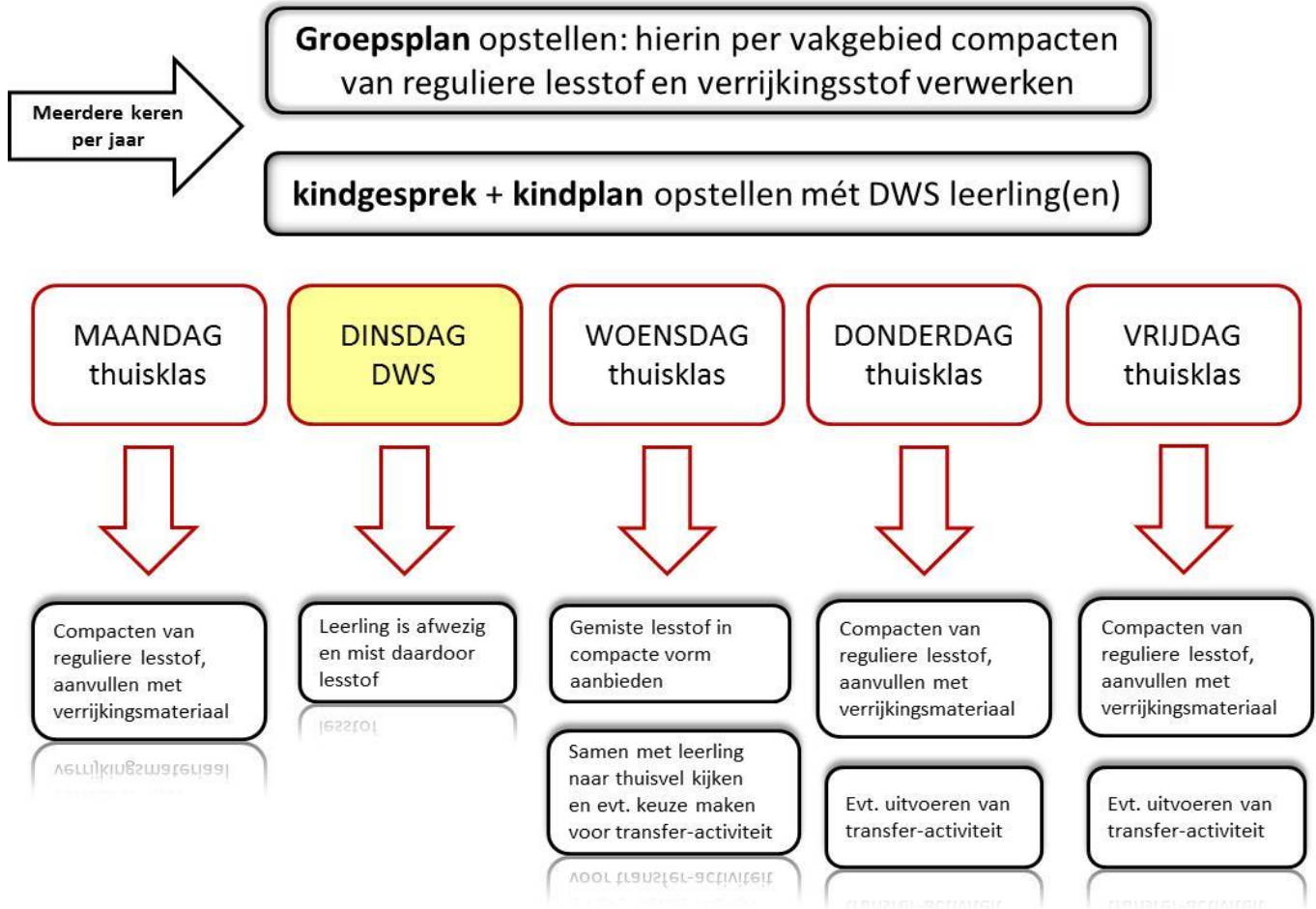
Taxonomie van Bloom (hogere orde denken)¹

¹ Voor concrete voorbeelden van vraagstellingen bij deze zes denkniveaus kun je terecht op www.talentstimuleren.nl. Ook vind je hier handvatten hoe je de taxonomie van Bloom in kunt zetten binnen je groep.

Bijlage 3

Voorbeeld van omgang met een DWS-leerling in de thuisklas ²

² In dit voorbeeld gaat de leerling op dinsdag naar DWS. In de praktijk kan dit ook de donderdag of vrijdag zijn.

Bijlage 4: DWS doelkaarten

Hoe
leer ik?

- Ik kan en wil leren
- Ik regel mijn werk
- Ik motiveer mezelf

Hoe
denk
ik?

- Ik stel vragen
- Ik gebruik mijn fantasie
- Ik zoek antwoorden
- Ik denk als een programmeur

Hoe zie
ik
mezelf?

- Mijn blik is open
- Ik sta stil bij wat ik doe

Hoe
werk ik
samen?

- Ik zet me in
- Ik stem af
- Ik houd rekening met mezelf en de anderen

Hoe leer ik?

Ik regel mijn werk

Ik denk eerst na over het doel en maak een stappenplan
Ik stel mezelf haalbare doelen
Ik pas mijn werkwijze aan of vraag hulp als iets niet lukt
Ik zet door tot ik mijn doel bereikt heb/Ik maak mijn werk af

Ik kan en wil leren

Ik laat mezelf graag uitdagen
Ik durf fouten te maken: die horen erbij
Ik zet door ook als ik niet weet of ik het kan

Ik motiveer mijzelf

Ook als het werk minder leuk is ga ik het **toch** doen omdat ik weet dat het me iets oplevert
Ik begin uit mezelf met mijn werk en houd mijn aandacht erbij

Hoe denk ik?

Ik stel vragen

Ik wil **echt** weten hoe iets in elkaar zit
Ik blijf doorvragen tot ik het antwoord **echt** weet

Ik gebruik mijn fantasie

Ik durf nieuwe dingen uit te proberen (wat zou er gebeuren als...)
Ik wil/durf mijn ideeën te delen
Ik bedenk nieuwe, leuke dingen om te doen of te maken

Ik zoek antwoorden

Ik haal uit alle informatie dat wat ik nodig heb
Ik neem niet alles zomaar aan
Ik kies de juiste oplossing en kan uitleggen waarom

Ik denk als programmeur

Bij een nieuw vraagstuk bedenk ik: wat weet ik al
Ik kan gestructureerd en stap voor stap werken

Hoe zie ik mezelf?

Mijn blik is open

Ik stel anderen op hun gemak
Ik kan mijn mening bijstellen als ik merk dat ik informatie mis
Ik probeer te begrijpen wat de ander bedoelt

Ik sta stil bij wat ik doe

Als iets misgaat kijk ik eerst goed naar mijzelf
Ik houd rekening met de gevoelens van anderen en gedraag me daar naar
Ik weet wat ik voel
Ik kan mijn grenzen aangeven

Hoe werk ik samen?

Ik zet me in

Ik toon initiatief
Ik help anderen
Ik stuur andere kinderen aan en vraag ze mee te doen
Ik voel me verantwoordelijk

Ik stem af

Ik overleg met mijn groep hoe het gaat
Ik houd me aan de afspraken en besluiten
Ik luister naar wat iemand zegt/ laat de ander uitpraten

Ik houd rekening met mezelf en de anderen

Ik kom op voor mezelf
Ik kan bemiddelen als we het niet eens zijn